

CVIII. « Et exaudiet me justitia mea in die crastino¹ : » id est, exaudiri me faciet.

CIX. « Et vidit Jacob faciem Laban, et ecce non erat » ad eum sicut hesternam et nudiustertianam die² : » familiarissima in Scripturis locutio, hesternam et nudiustertianam die, pro tempore præterito posuit.

CX. « Et vidi oculis meis in somno³ : » cum clausi sint in somno oculi corporis.

CXI. « Ego sum Deus, qui apparui tibi in loco Dei⁴, » locutio est : an Deus in loco Dei sic accipiendum est, quomodo, « Pluit Dominus a Domino, filius a Patre? »

CXII. « Respondens autem Jacob dixit ad Laban : Dixi » enim ne forte auferas filias tuas a me, et omnia mea⁵. »

CXIII. « Intravit autem Laban et inscrutatus est in domo Liæ⁶ : » advertendum est quomodo dicatur domus uxoris, cum in itinere comprehensi sint a Laban : nisi forte consuetudo Scripturarum dicit domum pro cubiculo vel tentorio, quomodo etiam ancillarum domos dicit.

CXIV. « Jacob dicit ad Laban : Quia scrutatus es omnia » vasa domus meæ⁷ : » nunc unam domum dicit, cujus membra erant domus uxorum ejus et concubinarum ; ut intelligatur domos appellatas, cum essent cubicula aut tentoria, quos etiam papiliones vocant.

CXV. « Nisi Deus patris mei Abraham et timor Isaac » affuisset mihi⁸ : » patrem suum appellat avum suum, sicut ei dixerat Isaac pater ejus.

CXVI. « Misit autem Jacob muntios ante se ad Esaü » fratrem suum in terram Seir in regionem Edom, et » mandavit illis dicens : Sic dicetis domino meo Esaü : Sic » dicit puer tuus Jacob. Cum Laban habitavi et demoratus sum usque modo, et facti sunt mihi boves et asini

¹ Gen. xxx, 33. — ² Id. xxxi, 2. — ³ Ibid. 10. — ⁴ Ibid. 31. — ⁵ Ibid. 33. — ⁶ Ibid. 37. — ⁷ Ibid. 42. — ⁸ Id. xxxii, 3-5.

» et oves et pueri et puellæ, et misi nuntiare domino meo » Esaü¹ : » non dixit : « misi nuntiare tibi. »

CXVII. « Si interrogaverit te Esaü dicens : Cujus es, » et quo vadis, et cujus hæc quæ antecedunt te? et dices ; » Pueri tui Jacob² : » plenum esset et integrum, etiam si » et » non haberet.

CXVIII. « Munera misit domino meo Esaü, et ecce » ipse post nos³ : » dicendum autem fuerat usitata locutione, « Domino meo tibi, aut Domino suo tibi. »

CXIX. « Surrexit autem eadem nocte, et accepit uxores » duas et duas ancillas⁴, » hic distinguuntur ab uxoribus, quas prius uxores Scriptura dixerat. « Et accepit duas uxores et duas ancillas : » notandum est quemadmodum dicatur consuetudine Scripturarum, « accepit : » non enim tunc eas duxit, aut tunc a socero accepit.

CXX. Quod habent latini codices ; « Et oves et boves » foetantur⁵ : » græci habent, « Foetantur super me : » quod ea significatione dictum est, ut intelligatur super sollicitudinem vel curam meam : quomodo solemus loqui, cum dicimus super caput nostrum esse aliquid, cujus maximam curam gerimus.

CXXI. « Et filii Jacob venerunt de campo, et cum au- » dissent, compuncti sunt viri, et triste erat illis valde » quod turpe fecerat in Israël ; quod dormisset cum filia » Jacob, et non sic erit⁶ : » difficile talis locutio reperitur in Scripturis, non inducta persona loquentium scriptorem verba eorum interposuisse : non enim ait : « Et dixerunt ; » sed hoc tacito verba dixit eorum : nam qui alii dicere poterunt, « Et non sic erit, » nisi qui graviter indignati vindictam moliebantur?

CXXII. Notandum quod Emmor loquens de Dina ad

¹ Gen. xxxii, 17, 18. — ² Ibid. — ³ Ibid. 22. — ⁴ Ibid. 3. — ⁵ Id. xxxii, 13. — ⁶ Id. xxxiv, 7.

Jacob et filios ejus, « Filiam dicit vestram¹, » non dicit, Filiam tuam sororem istorum.

CXXIII. « In hoc similes erimus vobis, et habitabimus » in vobis²: » id est, inter vos.

CXXIV. « Appositus enim erat filiae Jacob³: » id est, amabat eam.

CXXV. « Et filium ejus Sichem interfecerunt in ore » gladii⁴: » ac si diceret, gladio.

CXXVI. Quæ abstulerunt filii Jacob de civitate Sichimorum Salem, cum eam expugnassent, sic enumerantur: « Oves eorum, et boves eorum, et asinos eorum, quæcumque erant in civitate, et quæcumque erant in campo » tulerunt, et omnia corpora eorum captivaverunt, et » diripuerunt quæcumque erant in civitate, et quæcumque erant in domibus⁵. » Inter hæc omnia non satis intelligitur quid dixit, « et corpora eorum; » neque enim suspicandum est, quod corpora abstulerunt peremptorum; sed rerum intelligenda sunt, quæ corporaliter possidentur, ut eorum sit executio quod sequitur, « Et suppellectilem, » et cætera, sicut in jure dicitur, traditio corporum: quanquam Græci *σωμάτια* servos appellant usitatissima locutione, sed quia non *σωμάτια*, sed *σώματα* hic dictum est, non est temere confirmandum servos significatos: fieri tamen potest, ut hoc magis sit.

CXXVII. Cum gentem Edom, id est, Idumæorum, commemoret Scriptura, et qui in ea regnassent, postea dicit: « Hæc nomina principum Esau, secundum loca » eorum in regionibus eorum, et in gentibus eorum⁶: » gentes appellans unius gentis, propter familiarum multiplicatas generationes, cum etiam ipse Edom vocaretur;

¹ Gen. xxxiv, 8. — ² Ibid. 15. — ³ Ibid. 19. — ⁴ Ibid. 26. — ⁵ Ibid. 28, 29. — ⁶ Id. xxxvi, 40.

unde et gens quam propagavit cognominata est, cujus utique pater fuit.

CXXVIII. « Cum audisset autem Ruben, liberavit eum » de manibus eorum, et dixit: Non feriamus eum in animam¹. » Non ergo liberavit eum, et inde hoc dixit: sed hoc dicendo eum liberavit. Prius ergo dixit, « liberavit » eum, » et deinde brevi recapitulatione quomodo eum liberaverit, insinuat.

CXXIX. « Non feriamus eum in animam: » hoc loco nomine animæ vitam corporis animati significat, per efficientem id quod efficitur. Secundum hoc videri potest etiam ad diabolium dictum esse de Job: « Animam ejus » ne tangas². » id est, « ne occidas eum. Nam secundum illam significationem qua natura animæ commemoratur, illud a Domino dicitur: « Nolite timere eos qui corpus » occidunt, animam autem non possunt occidere³. »

CXXX. Quod Judas dicit: « Manus autem nostræ non » sint super eum⁴, » hoc est quod dici a nobis solet: Manus ei non inferamus.

CXXXI. « Quoniam frater noster et caro nostra est⁵: » non aliud, sed bis hoc idem dictum est, tanquam exponendo quid sit frater noster, id est, caro nostra, quod ex eadem carne fuerant procreati.

CXXXII. « Occiderunt hœdum caprarum⁶: » sic solet loqui Scriptura, quemadmodum in Psalmo: « Sicut agni » ovium⁷; » quasi possit esse aut hœdus nisi caprarum, aut agni nisi ovium.

CXXXIII. « Et nuntiatum est nurui ejus Thamar, di- » centes⁸: » dicendum autem fuit: Nuntiaverunt dicentes.

CXXXIV. « Et depositis vestimentis viduitatis suæ a

¹ Gen. xxxvii, 21. — ² Ibid. 22. — ³ Job. ii, 6. — ⁴ Matth. x, 28. — ⁵ Gen. xxxvii, 27. — ⁶ Ibid. — ⁷ Ibid. 32. — ⁸ Psal. cxiii, 4. — ⁹ Gen. xxxviii, 13.

» se¹ : » quid minus esset, si non adderetur, « a se? »

CXXXV. « Et non apposuit amplius scire eam², » pro eo quo est, misceri ei.

CXXXVI. « Et invenit Joseph gratiam in conspectu domini sui³ : » hæc locutio nulli est ignota in Scripturis.

CXXXVII. « Et nesciebat quæ circa eum erant nihil⁴ : » apud græcos usitata est vulgo locutio, apud nos recta non est, sed nesciebat aliquid dicimus.

CXXXVIII. « Præter panem quem ipse edebat⁵ : » per panem utique omnia intelligi voluit ad victum ejus pertinentia : unde pro quotidiano victu, panis solus positus intelligitur in Oratione dominica.

CXXXIX. « Et misit uxor domini ejus oculos suos in Joseph⁶ : » solet et apud nos vulgo esse usitata locutio, pro eo quod est, amavit eum.

CXL. « Et ait : Dormi mecum⁷ : » et ista usitata est locutio, pro eo quod est : Concumbe mecum.

CXLI. « Et dedit carceris custos carcerem per manum Joseph⁸ : » pro quod est, in manus Joseph, per quod significat in potestate.

CXLII. « Et dixerunt : Somnium vidimus, et non est qui interpretetur illud⁹ : » cum somnium suum unusquisque vidisset, non dixerunt : Somnia vidimus, sed, « Somnium vidimus. »

CXLIII. « Tres fundi, tres dies sunt¹⁰ : » non dixit : Tres dies significant. Et multum hæc locutio notanda est, ubi aliqua significantia, earum rerum quas significant, nomine appellantur : inde est quod ait Apostolus : « Petra » autem erat Christus¹¹, » non ait : Petra significabat Christum.

¹ Gen. xxxviii, 14. — ² Ibid. 26. — ³ Id. xxxix, 4. — ⁴ Ibid. 6. — ⁵ Ibid. — ⁶ Ibid. 7. — ⁷ Ibid. — ⁸ Ibid. 22. — ⁹ Id. xl, 8. — ¹⁰ Ibid. 12. — ¹¹ I Cor. x, 4.

CXLIV. « Et dabis calicem Pharaoni in manum ejus¹ : » cum plenum esset, etiamsi non adderetur, « in manum » ejus : »

CXLV. « Et auferet Pharaon caput tuum abs te² : » plenum esset, etiamsi non haberet, « abs te. »

CXLVI. « Et manducabunt aves cœli carnes tuas abs te³ : » similis superiori locutioni.

CXLVII. « Et factum est post bienium dierum⁴ : » quid minus esset si non haberet, « dierum » ?

CXLVIII. « Surrexit autem Pharaon, et erat somnium⁵ : » amant Scripturæ sic loqui de somniis, cum fuerit evigilata, tanquam reddita homini veritate vigilantium, tunc illud appareat somnium, quod cum videretur, quasi veritas fuit.

CXLIX. « Peccatum meum recordor hodie. Pharaon iratus » fuit pueris suis, et posuit nos in carcere⁶ : » illi loquebatur tanquam de altero.

CL. « Et vidimus somnium ambo nocte una, ego et » ille⁷ : » quasi non sufficeret, quod « ambo, » dixerat. Deinde et hic « vidimus somnium » dicit ; non, vidimus somnia : tanquam unum ambo vidissent.

CLI. « Factum est autem sicut comparavit nobis, ita » et contigit⁸ ; Factum est autem, » sic solet Scriptura ponere : nam plenum esset, « sicut enim comparavit nobis, ita et contigit. »

CLII. « Quales nunquam vidi tales in tota terra Ægypti » turpiores⁹ : » dici autem posset more nostro, quibus nunquam vidi turpiores, aut quales nunquam vidi, aut nunquam vidi tales. « Exurgens autem dormivi : exurgens » ait, pro, expergiscens.

¹ Gen. xl, 13. — ² Ibid. 19. — ³ Ibid. — ⁴ Id. xli, 1. — ⁵ Ibid. 7. — ⁶ Ibid. 9. — ⁷ Ibid. 11. — ⁸ Ibid. 13. — ⁹ Ibid.

CLIII. « Quanta Deus facit, ostendit Pharaoni¹ : » cum illi loqueretur, tanquam de altero dicit.

CLIV. « Et consumet fames terram² : » pro, homines qui sunt in terra.

CLV. « Nunc ergo vide hominem prudentem et intelligentem, et constitue eum super terram Ægypti, et » faciat Pharaonem et constituat locorum principes super terram³ : » quasi alius sit cui dixit, « Provide hominem prudentem, » et alius de quo dixit, « constituat Pharaonem. »

CLVI. « Et congregetur triticum sub manu Pharaonis⁴ : » id est sub potestate.

CLVII. « Tamen thronum præcedam tui ego⁵ : » sic se habent verba in græco, quæ dixit Pharaonem ad Joseph ; sed præcedam tui ; usitata est apud Græcos locutio, apud nos autem dicitur, Præcedam te : illud vero, præcedam te thronum, nec apud Græcos usitata perhibetur, sed præcedam te throno, id est honore sedis, quod intelligitur præcedam te regno, hoc enim illi et postea dicit.

CLVIII. « Ego Pharaonem, sine te nemo extollet manum » suam super omnem terram Ægypti⁶ : » tanquam diceret : Ego suum rex, tu autem princeps vel prepositus Ægypti. Pharaonem quippe non hominis nomen est, sed regni potestatis.

CLIX. « Videns autem Jacob quia est venditio in Ægypto, dixit filiis suis, quare segnes estis? Ecce audivi quod » est venditio in Ægypto⁷ : » notandum quia id quod audivisse se dicit, vidisse eum Scriptura dixerat.

CLX. « Emitte nobis pusillas escas, ut vivamus, et non » moriamur⁸ : » unum horum sufficeret, aut vivamus, aut non moriamur.

¹ Gen. xli, 23. — ² Ibid. 30. — ³ Ibid. 33, 34. — ⁴ Ibid. 35. — ⁵ Ibid. 40. — ⁶ Ibid. 44. — ⁷ Id. xlii, 1. — ⁸ Ibid. 2.

CLXI. « Pacati sumus, non sunt pueri tui exploratores¹ : » quasi de aliis dixerint : « Non sunt pueri tui » exploratores, » cum possent dicere, « Non sumus : » honorificentiam autem more maxime ita loquebantur.

CLXII. « Duodecim sumus pueri tui fratres in terra » Chanaan² : » cum posterius dicant, quod unus eorum non sit, ipsum scilicet Joseph non esse existimantes, id est, periisse. Hac locutione dictum est etiam illud, « Hi » filii Jacob qui facti sunt ei in Mesopotamia³, » cum ibi non fuerit natus Benjamin. Quod autem dixerunt, » Sumus in terra Chanaan, » cum eo tempore quo loquebantur, in Ægypto essent, « sumus » dictum est pro, habitamus : inde enim venerant illico redituri, ibi commemorantes.

CLXIII. « Hoc est quod dixi vobis, dicens quod exploratores estis⁴ : » quid deesset, etiamsi non adderet, « dicens? »

CLXIV. « Ipsi vero ite et ducite emptionem tritici vestri⁵ : ducite, » pro eo quod est, ferte ; quia enim ducuntur jumenta in quibus fertur, etiam hoc duci dictum est.

CLXV. « Nonne locutus sum vobis, dicens : Ne noceatis puero, et non exaudistis me⁶? Notandum exauditionem non eam solam dici, qua exaudit Deus.

CLXVI. « Ipsi autem ignorabant, quia audit Joseph⁷ : » audit, » pro, intelligit ; nam voces audit utique aure etiam qui non intelligit linguam. Repetitur illa locutio quando narrant patri suo quid eis acciderit in Ægypto, et quid dixerint ad Joseph.

CLXVII. « Duodecim sumus fratres filii patris nostri, » unus non est, pusillus autem cum patre nostro hodie in

¹ Gen. xlii, 11. — ² Ibid. 13. — ³ Id. xxxv, 26. — ⁴ Id. xlii, 14. — ⁵ Ibid. 19. — ⁶ Ibid. 22. — ⁷ Ibid. 23.

terra Chanaan¹. » Multa in his paucis verbis genera locutionum sunt, et illud quod paulo ante memoravi, « duodecim sumus, » cum ipsi dicant, « unus non est : » et, « filii sumus patris nostri, » quasi possent esse filii non patris sui. « Pusillus autem cum patre nostro hodie in terra Chanaan, » nec dixerunt : Est, aut aliquid hujusmodi. Deinde notandum est, quod maxime necessarium videtur propter Evangelistarum narrationes, quomodo cum ea quæ dicta sunt, dicta esse narrantur, non omnino eodem modo repetuntur, cum tamen in diversitate verborum nihil sententiæ deperat veritatis. Nam quod dixerunt dictum sibi esse a Joseph, « Et in terra mercami mini » non invenitur ab illo dictum. Sine mendacio autem dixerunt, quod ex verbis quæ dixerat, in ejus voluntate cognoverant : neque enim verba sunt necessaria nisi ad expromendam, et in audientium notitiam perferendam, quantum possumus, voluntatem.

CLXVIII. « Et erat uniuscujusque alligatura argenti in sacco eorum² : » non dixit : In sacco ejus, aut in saccis eorum, sed quasi unus saccus omnium esset.

CLXIX. « Super me facta sunt omnia hæc³ : » id est, me miseria onerant.

CLXX. « Ait autem illi Judas, dicens⁴. » Potuit plenum esse, etsi non haberet, « dicens. »

CLXXI. « Interrogans interrogavit nos homo⁵ : » assidua est talis locutio in Scripturis, « interrogans interrogavit nos homo, » aut interrogando interrogavit, et si qua similia.

CLXXII. « Mecum enim manducabunt homines panes » meridiæ⁶ : » numquid panes tantum? sed ab eo quod excellit et cætera est complexa locutio. « Mecum enim

¹ Gen. xlii, 32. — ² Ibid. 35. — ³ Ibid. 36. — ⁴ Id. xlii, 3. — ⁵ Ibid. — ⁶ Ibid. 16.

» manducabunt homines panes meridiæ : » quod dicitur meridiæ, » prandium significat quod fit medio die, hoc est enim meridiæ.

CLXXIII. « Ut accipias nos in servos et asinos nostros¹ : » non utique subauditur, servos : nam quod latini codices « servos » habent, in græcis παιδας legitur, quod nullo modo asini possunt esse. Ergo « asinos nostros » tantummodo accipias, subauditur.

CLXXIV. « Aperuimus saccos nostros, et hoc argentum uniuscujusque in sacco suo² : » non addidit, inventum est, aut apparuit, aut erat, aut aliquid hujusmodi.

CLXXV. « Propitius vobis, nolite timere³ : » in his verbis quibus dictum est, « Propitius vobis, » duo verba sunt quæ subaudiuntur, et sit, et Deus. Plenum est enim, Propitius sit vobis Deus, quod omnino in græco usitatisimum est.

CLXXVI. « Salvus est puer tuus pater noster ; adhuc » vivit⁴ : » hic expressius ostenditur pueri nomine servum solere significari : non enim in illo sene posset hoc esse nomen ætatis.

CLXXVII. « Non enim poterant Ægyptii manducare » cum Hebræis panes : abominatio est enim Ægyptiis⁵ : » Illa locutio frequentatur, ut in panibus omnes escæ intelligantur.

CLXXVIII. « Magnificata facta est autem pars Benjamin præ partibus omnium quincupliciter ad illorum⁶ : » jam quia dictum erat « præ partibus omnium, » potuit non dici « ad illorum. »

CLXXIX. « Inveniens autem eos, dixit secundum verba » hæc⁷ : » potuit dicere : Dixit eis verba hæc. An forte non locutionis genus est, sed interest etiam sententiæ?

¹ Gen. xlii, 18. — ² Ibid. 21. — ³ Ibid. 23. — ⁴ Ibid. 28. — ⁵ Ibid. 32. — ⁶ Ibid. 34. — ⁷ Id. xlii, 6.

Aliud enim est ipsa verba dicere, aliud secundum ipsa, ut quæcumque alia dicta fuerint eadem sententia teneatur, quæ illis verbis comprehensa est : hoc est secundum ipsa, etiam si non ipsa. Sed quia sequitur illis respondentibus, « Ut quid loquitur Dominus secundum verba hæc¹, » qui utique dicere debuerunt usitato more : « Ut quid loquitur Dominus verba hæc » constat esse locutionis genus.

CLXXX. « Absit a pueris tuis facere secundum verbum » hoc² : » potuerunt dicere : Absit a nobis ; sed illa honorificentia est usitata in Scripturis sic dicere, tanquam de aliis : « pueris » autem, pro servis dictum est.

CLXXXI. « Et nos autem erimus servi Domino nostro³ : » Etiam hic παιδες græci habent, hoc est, « pueri, » quod tam assidue Scriptura pro servis ponit, ut difficile inveniatur non isto nomine appellare servos.

CLXXXII. « Quomodo autem ascendam ad patrem, » cum puer non sit nobiscum, ut non videam mala quæ » invenient patrem meum⁴? » Magis consuetudo loquendi exigebat dici, « Ut videam mala quæ invenient patrem » meum, » hoc est, Quomodo ascendam ut videam? Novo itaque loquendi more id quod dixit, pro eo dixit ac si dixisset, non. Sic enim usitatus ordo iste verborum est : Non ascendam ad patrem, cum puer non sit nobiscum, ut non videam mala quæ invenient patrem meum.

CLXXXIII. Quando flevit Joseph cum recognosceretur a fratribus suis, ait Scriptura, « Audierunt autem omnes » Ægyptii, et auditum est in domo Pharaonis. » Deinde sequitur quod narrabat, « Dixit autem Joseph ad fratres » suos⁵ : » prius itaque Scriptura dixit quod postea factum est ; hoc enim famæ celebritate accidit ; ut omnibus Ægyptiis notum fieret : et postea reversa est narratio ad id quod dicebatur brevi recapitulatione.

¹ Gen. XLV, 7. — ² Ibid. — ³ Ibid. 9. — ⁴ Ibid. 34. — ⁵ Id. XLV, 1-4.

CLXXXIV. « Et divulgata est vox in domo Pharaonis, » dicentes : Venerunt fratres Joseph : dicentes¹, » posuit pro dicentium : vox enim dicentium divulgata est, « Venerunt fratres Joseph. »

CLXXXV. « At ille respondit : Quid est, dicens² : » ordo est : At ille respondit dicens : Quid est.

CLXXXVI. Deus ad Jacob dicit, « Ego descendam » tecum in Ægyptum, et ego ascendere te faciam in » finem³ : » sic habent græci ; quod latini habent, « et » ego deducam te in finem. »

CLXXXVII. « Judam autem misit ante se ad Joseph, » ut veniret sibi obviam juxta Heroum civitatem⁴ : » nescio utrum Heroum nomen facile in Scripturis reperiat.

CLXXXVIII. In verbis Joseph, quibus ait ad fratres suos, « Ascendens nuntiabo Pharaoni, et dicam ei : Fra- » tres mei et domus patris mei qui erant in terra Chanaan, » venerunt ad me. Viri autem sunt pastores, (Viri enim » pecorum nutritores erant) et jumenta et oves et omnia » sua adduxerunt⁵ ; » quod interpositum est, « Viri enim pecorum nutritores erant, » ex persona sua scriptor interposuit, et redit ad verba Joseph, adjungendo et jumenta et omnia sua adduxerunt, » ut ordo sit in verbis Joseph : Viri autem sunt pastores, et jumenta et oves et omnia sua adduxerunt.

CXXXIX. « Dixit autem Pharaon ad Jacob : Quot anni » dierum vitæ tuæ⁶? » subauditur, sunt.

CXC. « Pusilli et mali fuerunt dies annorum vitæ » meæ⁷. Pusilli, » pro paucis, positum est. Neque enim vitæ alicujus quam cæterorum dies possunt esse horarum spatio breviores. Hoc autem Jacob ex comparatione dixit

¹ Gen. XLV, 16. — ² Id. XLVI, 3. — ³ Ibid. 4. — ⁴ Ibid. 28. — ⁵ Ibid. 31, 32. — ⁶ Id. XLVII, 8. — ⁷ Ibid. 9.

vitæ majorum suorum. Nam utique centum trigintā annos, quos ille jam agebat, nemo nunc vivit.

CXCI. « Triticum secundum corpus¹ : » id est, secundum numerum corporum. Per corpus etenim, numerum corporum; per numerum corporum, numerum hominum significat.

CXCII. « Invaluerat autem fames valde, et defecit » terra Ægypti² : terram » posuit pro hominibus qui erant in terra.

CXCIII. « Venerunt autem omnes Ægyptiī ad Joseph » dicentes : Da nobis panes³ : » per « panes » triticum significat, locutione per id quod efficitur, id quod efficit.

CXCIV. « Et facta est terra Pharaoni⁴ : » non ait, Pharaonis. Amat sic loqui Scriptura, sicut in Psalmo dictum est : « Et custodivi legem tuam, hæc facta est mihi, » quia justificationes tuas exquisivi⁵ : » de lege Dei dixit; « Hæc facta est mihi, » id est, in meam utilitatem.

CXCV. « Præter terram sacerdotum tantum non possedit Joseph⁶ : » quasi dixisset : Præter terram sacerdotum tantum, omnem terram possedit Joseph.

CXCVI. « Et posuit illis Joseph in præceptum usque in » hodiernum diem in terra Ægypti, ut præstent quintas » Pharaoni⁷ : » hinc intelligitur Pharaonis nomen potestatis fuisse regalis, quod dixit « usque in hodiernum » diem. » Non enim illi qui tunc fuit, præstare poterant Ægyptiī usque ad illum diem, quo ista scribebantur, quando ille jam non vivebat.

CXCVII. « Et fuerunt dies Jacob annorum vitæ ejus⁸ : » dies annorum sæpe dicit Scriptura, cum semel posset annos dicere.

CXCVIII. Quod scriptum est : « Nuntiatum est Joseph,

¹ Gen. XLVII, 12. — ² Ibid. 13. — ³ Ibid. 15. — ⁴ Ibid. 20. — ⁵ Psal. CXVIII, 56. — ⁶ Gen. XLVII, 22. — ⁷ Ibid. 26. — ⁸ Ibid. 28.

» quia pater tuus turbatur¹ : » aliqui codices habent » vexatur, » aliqui « æstuatur, » et aliud alii, sicut interpretari latini potuerunt, quod græce scriptum est ἐνοχλεῖται. Ideo autem « turbatur, » accommodatius dici videtur, quia hoc dici solet de iis qui afflictatione corporis morte propinquante jactantur. Et ex hoc etiam, turba ἄλλος dicitur; est enim turba, multitudo inordinata, non sicut populus, quod δῆμος dicitur, nec sicut plebs, quod λαός dicitur, sed sicut ἄλλος, quod turba dicitur.

CXCIX. Jacob benedicens nepotes suos filios Joseph, ait inter cætera : « Et invocabitur in his nomen meum, et » nomen patrum meorum² : » unde notandum est, non solum exauditionem, sed etiam invocationem dici aliquando quæ non Dei, sed hominum sit.

CC. « Hic enim primitivus³ : » minus habet, « est, » secundum codices græcos.

CCI. In benedictione Joseph ait inter cætera Jacob : « Inde qui confortavit Israël⁴ : » mirum si non subauditur, « est, » ut plenum sit : Inde est qui confortavit Israël.

CCII. Quod scriptum est, « Dixit Joseph servis suis » sepulcoribus, ut sepelirent patrem ejus⁵ : » non invenit lingua latina quemadmodum appellaret ἐνταφιάσας : non enim ipsi sepeliunt, id est, terræ mandant corpora mortuorum, quod non est græce ἐνταφιάσαι, sed θαψαι. Illi ergo ἐνταφιάσαι, id agunt quod exhibetur corporibus humanis, vel condiendo vel siccando vel involvendo et alligando, in quo opere maxime Ægyptiorum cura præcellit. Quod ergo dicit, « Etiam sepelierunt, » curaverunt, intelligere debemus. Et quod dicit, « quadraginta dies sepulturæ⁶, » ipsius curationis accipiendi sunt. Sepultus enim ille non est, nisi ubi se mandaverat sepeliri.

¹ Gen. XLVIII, 1. — ² Id. XLVIII, 16. — ³ Ibid. 18. — ⁴ Id. XLIX, 24. — ⁵ Id. I, 2. — ⁶ Ibid. 3.

CCIII. « Loquimini in aures Pharaonis ¹ : » locutio est usitata in Scripturis.

CCIV. « Et dixit Pharaon ad Joseph : Descende et sepeli » patrem tuum ² : » etiam si per potentes illos per quos Joseph mandaverat, Pharaon dixit quod perferrent ad Joseph, non utique dixit nisi ipsi Joseph. Unde illud est in Evangelio, quod unus Evangelistarum dicit centurionem venisse ad Dominum et dixisse illi : « Puer meus jacet » in domo paralyticus ³ : » alius autem totum diligentius narrans, amicos eum ad Dominum misisse commemorat ⁴, qui hoc ei dicerent : in quibus amicis utique ipse venit, cujus in eis voluntas præsens fuit : unde est ; « Qui vos » recipit, me recipit ; et qui me recipit, recipit eum qui » me misit ⁵. »

CCV. « Planxerunt eum planctum magnum et validum ⁶ : » planxerunt planctum, non planxerunt planctu ; locutio est in latina lingua non ignota, sicut dicitur : Servitatem servivit, militiam militavit, et similia.

CCVI. « Et redditione reddet nobis omnia mala, quæ » ostendimus ei ⁷. » Ex hac locutione ait et Apostolus : « Alexander ærarius multa mala mihi ostendit ⁸ ; Os- » dimus » enim dictum est, vel ostendit, pro eo quod est fecimus, vel fecit.

CCVII. « Accipe iniquitatem servorum Dei patris tui ⁹ : » nova locutio est : « Accipe iniquitatem, » pro ignosce, aut remitte, aut obliviscere : sed puto inde esse dictum « Accipe, » ac si diceretur, « Æquo animo accipe, hoc » est, noli indigne ferre. »

CCVIII. « Et venientes ad eum dixerunt ¹⁰ : » non iterum venerunt, sed quod dictum fuit iterum dictum est : solet facere Scriptura.

¹ Gen. I, 4. — ² Ibid. 6. — ³ Matth. viii, 5. — ⁴ Luc. vii, 3. — ⁵ Matth. x, 40. — ⁶ Gen. I, 10. — ⁷ Ibid. 15. — ⁸ Timoth. iv, 14. — ⁹ Gen. I, 17. — ¹⁰ Ibid. 18.

LIBER II.

LOCUTIONES DE EXODO.

I. « Er invalescebant valde valde ¹. »

II. Quid est quod dictum est de obstetricibus, « Et » fecerunt sibi domos, quoniam timuerunt Deum ² ? » Prædictum est enim, « Benefaciebat Deus cum obstetricibus. » Et ad hoc videtur pertinere, quod fecerunt sibi domos timendo Deum, tanquam beneficia Dei ad hoc eis profuerint ut facerent sibi domos. Numquid antea non eas habuisse domos intelligendum est ? An ad divitias hoc verbum pertinet, vel potius ad aliquas rei familiaris idoneas facultates ? Huic enim simile videtur, quod ait etiam Jacob post quatuordecim annos servitutis suæ socero suo volenti eum adhuc apud se tenere : « Nunc ergo quando » faciam et ego mihi domum ³ ? » dixerat enim quod creverint pecora Laban sub illo : sicut et ipse Laban confessus fuerat dicens : « Benedixit me Deus in introitu » tuo : » cum ergo dicit ; « Quando faciam et ego mihi » domum, » subintelligitur, sicut et tu. Hoc videtur enim valere quod ait : « Et ego, » ut ad ipsam domum faciendam videatur pertinere quod consequenter ad Laban merces ipsa statuenda proponitur.

III. « Et omne foemininum vivificate illud ⁴ : » sic enim habent græci : latini non habent, « illud. »

IV. « Erat autem quidam de tribu Levi, et sumpsit sibi

¹ Exod. I, 7 et 12. — ² Ibid. 21. — ³ Gen. xxx, 31. — ⁴ Exod. I, 22.